

REALITY CHECK

Møte med engelske forfattere

Det er ikke bare i Norge forfattere tyr til romanen for å skrive om egne erfaringer. Her er tre engelske forfattere som har utmerket seg med sine romanprosjekter de siste tre årene.

TEKST: Johanne Elster Hanson

Ali Smith – Årstidskvartetten

De siste årenes absurde politiske utvikling ser ut til å ha gitt grobunn for bøker skrevet i sanntid, en slags hypermoderne avart av den klassiske «bevissthetsstrømmen». Det fremste eksempelet på dette er Ali Smiths *Autumn*, som kom ut på engelsk i september 2016, kun få måneder etter britenes EU-avstemning. Med denne boken, den første i en serie på fire, markerte den skotske forfatteren seg som en viktig litterær stemme i kjølvannet av den polariserende avstemningen. Smith, som har skrevet både romaner, noveller og skuespill og blitt nominert til den gjeve Man Booker Prize hele tre ganger, så med gru på hva som var i ferd med å skje rundt henne og bestemte seg for å skrive og utgi fire bøker i rasende fart om de sosiale og emosjonelle konsekvensene av Brexit.

I *Autumn*, eller *Høst*, som boken heter i Merete Alfsens oversettelse, møter vi 101-år gamle Daniel Gluck, som ligger på aldershjem. Han skal snart dø, og befinner seg nå i et slags søvnnens ingenmannsland, der han ligger og drømmer mens det tar stadig lenger tid mellom hver gang han puster inn og ut. Han får jevnlig besøk av Elisabeth Demand, en kvinne i begynnelsen av trettiårene som pleide å bo ved siden av Gluck da hun var barn. Gjennom tilbakeblikk får vi kjennskap til vennskapet mellom den gamle kunstskeren og det lille barnet. Tilbake i nåtiden får Demand avslag på fornyelse av passet sitt, og mannen bak skranken ser på henne med kald distanse. Frontene er i ferd med å hardne – er Glucks elskede kunst løsningen?

Ali Smith, som gjerne sitter lett henslengt på scenekanten eller med benet over armlenet på stolen når hun leser høyt fra sine bøker, skriver løpende, lekende lett,

men likevel med et rikt språk. Tiden etter Brexit-avstemningen blir karakterisert som «en tid der folk sier ting til hverandre uten at det noen gang blir en samtale av det. Samtalens tid er forbi.» Hun skriver godt om den dype splittelsen som oppsto i etterkant av avstemningen, der noen mente de hadde vunnet stort, mens andre følte de hadde tapt alt. *Autumn* havnet på New York Times liste over de ti beste bøkene i 2017 og ble nominert til Bookerprisen. Aftenpostens anmelder kalte den «en roman for vår politiske brytningstid.» Hittil er kun *Høst* og *Vinter* blitt oversatt til norsk. I England kommer fjerde og siste bind ut neste sommer, og forhåpentligvis følger den i fotsporene til *Autumn*, *Winter*, og *Spring* i Smiths genuine litterære kamp mot en mer avgrenset verden.

Rachel Cusk – Omrisstrilogien

Da Karl Ove Knausgårds *Min Kamp* vokste til å bli det fenomenet det er i dag, ble det sagt at han aldri kunne skrevet som han gjorde om han var kvinne. Reaksjonene på forfatterskapet til Rachel Cusk ser ut til å bekrefte dette. Cusk har tidligere publisert to memoarer som begge ble svært kontroversielle. Hennes første memoar *A Life's Work: On Becoming a Mother* fra 2001 omhandlet forfatterens kompliserte følelser rundt det å få barn, og førte til at én kritiker forlangte at disse barna måtte tas fra henne; Cusk var tydeligvis uegnet som mor. Hennes neste selvbiografiske bok *Aftermath: On Marriage and Separation* kom i 2012, og også denne skapte reaksjoner. Forfatteren ble kalt narsissist for måten hun utleverte sin familie og egen skilsmisse på – det lå ingen genierklæring på lur slik det gjorde for Knausgård.

De som har lest Monica Isakstuens siste romaner vil kunne se likheter i de to forfatterskapene (Isakstuen har selv nevnt Cusk som litterært forbilde.) Men der

Isakstuen vant Brageprisen for sin skilsmisseroman *Vær snill med dyrene*, har Cusk i ettertid uttalt til den britiske avisen The Guardian at *Aftermath* tok livet av kreativiteten hennes. Plutselig orket hun hverken å lese eller skrive. Den tradisjonelle romanen var begynt å kjede henne – oppdiktete historier virket «falskt og pinlig». Samtidig kunne hun ikke returnere til den selvbiografiske formen som tidligere hadde høstet så mye kritikk – faren for å bli misforstått var for stor. Da jeg hørte Cusk snakke i Norwich tidligere i år, fortalte kvinnen med den rolige fremtoningen og myke, brune panneluggen om hvordan hun følte seg tvunget til å finne en «tredje form» for sitt forfatterskap, for å unngå å opprøre for mange lesere.

Resultatet ble *Outline*-trilogien, nylig oversatt til norsk av Agnete Øye som *Omriss*, *Transitt* og *Kudos*. Trilogien skiller seg fra andre romaner gjennom sitt fravær av plott. Vi følger den nylig fraskilte forfatteren Faye, en karakter som på mange måter likner Cusk, mens hun pusser opp huset sitt, reiser til Athen, og besøker europeiske litteraturkonferanser. Men selv om Faye er bøkens hovedkarakter, er hun så godt som usynlig – historien består i stedet av en serie monologer fremført av mennesker Faye møter. Disse monologene er både velartikulerte og dypt personlige, men alltid distansert gjengitt, og vi får dermed kun omrisset av andre menneskers livshistorier. Likevel er bøkene dypt oppslukende, nærmest suggererende i sin velformulerte flyt.

Rachel Cusk og Karl Ove Knausgård er de to forfatterne som alltid blir nevnt i engelske diskusjoner rundt den såkalte «autofiksjonen», den selvbiografiske romanen. Begge forfattere har ironisk nok stilt seg uforstående til denne sjangeren. Da jeg fikk anledning til å veksle noen ord med Cusk under en boksignering i vinter, fortalte hun meg at Knausgård lenge hadde vært mer populær på kontinentet enn i England, og at det hadde tatt tid før britene begynte å knuge den selvsentrerte nordmannen til sitt bryst. Det kan virke som at også Cusk endelig høster den rosen hun fortjener: The New York Times kalte *Outline* «dødelig intelligent» da boken kom ut i 2015, mens Aftenposten kalte *Kudos* «litterær magi». Cusk hadde lyktes – her var det ikke lenger rom for misforståelse.

Olivia Laing – *Crudo*

Olivia Laing har de siste ti årene vært en stjerne på den engelskspråklige sakprosa-himmelen (merkelig nok uten å ha blitt oversatt til norsk.) Innenfor den flyktige

Hvert år arrangeres The UEA Literary Festival i samarbeid med Arthur Miller-instituttet. I tillegg til Ali Smith og Rachel Cusk har forfattere som Ian McEwan, Elif Shafak, Kashuo Ishiguro og Stephen Fry tidligere gjestet festivalen.

sjangeren «creative non-fiction», som vi i Norge gjerne kaller litterær sakprosa, har Laing tidligere skrevet om ensomme kunstnere, alkoholiserede forfattere og biografisjangeren i seg selv, alltid med et personlig tilsnitt. Hennes forfatterskap tok en ny vending sommeren 2018 da hennes første roman *Crudo* ble utgitt. Boken var et sjangeroverskridende forsøk på å beskrive de to siste årenes politiske galskap, men Laing hadde valgt en noe uvanlig innfallsvinkel: hun valgte å se samtiden gjennom øynene til hovedkarakteren Kathy, en blanding av Laing selv og den avdøde amerikanske punk-forfatteren Kathy Acker. Resultatet ble en heseblesende utblåsning av personlige følelser og frustrasjoner i møte med alt fra Trumps valgseier til brannen i Grenfell Tower i 2017, der 72 mennesker omkom.

Laings bok likner Smiths årstidsbøker i at den forsøker å nærme seg en enorm problematikk med åpne øyne og usensurerte følelser, og forfatteren hevder selv at den ble skrevet i løpet av syv uker. *Crudo* likner også Cusks *Omriss*-trilogi på den måten at begge verk omgår utfordringene rundt det å skrive åpent selvbiografisk ved å skape en fiktiv karakter med svært mange av forfatterens egne erfaringer og karakteristikker. Laings hovedkarakter er bosatt i samme område som forfatteren selv, og på bryllupsdagen har Kathy på seg den samme korallfargede kåpen som Laing hadde da hun giftet seg med poeten Ian Patterson i 2017 (i *Crudo* heter Kathys ektemann også Ian.)

Laings språk er frenetisk og bildetunget, og karakteren Kathy er like selvmotsigende og mangefasettert som tiden hun lever i. Hun frykter utviklingene rundt henne, men blir avhengig av den stadig eskalerende nyhetsstrømmen og klarer ikke logge av Twitter. Hun bobler over av både forelskelse og frihetstrang, hun vil være mange steder på en gang og samtidig slå seg til ro. Under en krangel i Roma tenker Kathy om ektemannen at «hun hatet ham, hun hatet alle former for varme og avhengighet, hun ville bo i en isbit i et høyt glass med aqua frizzante.» Likevel, *Crudo* renner over av like mye feberhet kjærlighet som frykt, og handler i bunn og grunn om å ikke gjemme seg for eget liv, selv i vanskelige tider.

Smith, Cusk og Laing er alle forfattere med flere solide verk bak seg, som likevel trengte en ny form for å skrive som de ønsket. Det vil derfor bli spennende å følge deres forfatterskap parallelt med nye utviklinger i litteraturen – og verden.